

Εμπόριο παραπτοημένων φαρμακευτικών προϊόντων

Συνοπτική παρουσίαση

Συνοπτική παρουσίαση

Η παρούσα έκθεση, που αποτελεί μέρος μιας σειράς μελετών του ΟΟΣΑ και του Γραφείου Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUIPO), έχει σκοπό να αποσαφηνίσει τα προβλήματα και τις προκλήσεις που δημιουργεί το εμπόριο πλαστών φαρμακευτικών προϊόντων στις κυβερνήσεις, τις επιχειρήσεις και την κοινωνία.

Οι παράνομες αγορές διάθεσης παραπονημένων φαρμάκων είναι ελκυστικές για τους παραπονητές λόγω των υψηλών περιθωρίων κέρδους που παρουσιάζουν, των λιγοστών πιθανοτήτων εντοπισμού και δίωξης των ενόχων, των επιεικών ποινών και της ευκολίας με την οποία οι καταναλωτές μπορούν να εξαπατηθούν και να πιστέψουν ότι τα παραπονημένα προϊόντα είναι γνήσια. Το 2016 η αξία του διεθνούς εμπορίου παραπονημένων φαρμάκων ανήλθε σε 4,4 δισ. δολάρια ΗΠΑ, απειλώντας τη δημόσια υγεία και ασφάλεια και πλουτίζοντας, παράλληλα, τους εγκληματίες και τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος. Στον αριθμό αυτό δεν συμπεριλαμβάνεται πολύ μεγάλος όγκος παράνομων φαρμάκων που παράγονται και καταναλώνονται στην εγχώρια αγορά. Τα παραπονημένα φάρμακα δεν προκαλούν μόνο οικονομική ζημία στον κλάδο, αλλά αποτελούν και σημαντική απειλή για τη δημόσια υγεία, δεδομένου ότι τα προϊόντα αυτά δεν παρασκευάζονται συχνά με βάση τις προβλεπόμενες προδιαγραφές και είναι πιθανό να περιέχουν επικίνδυνα συστατικά.

Την περίοδο 2014-2016, στα παραπονημένα προϊόντα που κατασχέθηκαν συγκαταλέγονταν φάρμακα για σοβαρές ασθένειες όπως, μεταξύ άλλων, για την ελονοσία, το HIV/AIDS και τον καρκίνο. Κατασχέθηκαν επίσης αντιβιοτικά, θεραπευτικά σκευάσματα που συνδέονται με τον υγιεινό τρόπο ζωής, παυσίπονα, θεραπείες για τον διαβήτη και φάρμακα για το κεντρικό νευρικό σύστημα.

Σε ποια συμπεράσματα κατέληξε η παρούσα έρευνα;

Στο πλαίσιο της μελέτης συγκεντρώθηκαν και αναλύθηκαν μια σειρά από μοναδικά διεθνή στοιχεία για τις τελωνειακές κατασχέσεις, σε συνδυασμό με στοιχεία για την επιβολή της νομοθεσίας, ενώ παράλληλα διενεργήθηκαν δομημένες συνεντεύξεις με ειδικούς που δραστηριοποιούνται στη βιομηχανία, το εμπόριο και τα τελωνεία, προκειμένου να προσδιοριστούν ποσοτικά η αξία, η έκταση και οι τάσεις του εμπορίου παραπονημένων φαρμακευτικών προϊόντων.

Σύμφωνα με τη μελέτη, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, το Χονγκ Κονγκ (Κίνα), η Σιγκαπούρη και η Ινδία αποτελούν τις κυριότερες οικονομίες προέλευσης των παραπονημένων φαρμάκων. Ενώ η Κίνα και η Ινδία είναι πρωτογενείς παραγωγί πλαστών φαρμάκων, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Σιγκαπούρη και το Χονγκ Κονγκ (Κίνα) λειτουργούν ως οικονομίες διέλευσης. Άλλα σημαντικά σημεία διέλευσης είναι η Υεμένη και το Ιράν.

Από αυτές τις χώρες αποστέλλονται συχνά πλαστά φαρμακευτικά προϊόντα σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, μολονότι οι βασικότεροι παραλήπτες φαίνεται ότι είναι οι οικονομίες της Αφρικής, η Ευρώπη και οι Ηνωμένες Πολιτείες.

Ποιες είναι οι προκλήσεις;

Για να προωθήσουν αποτελεσματικά τα παραπονημένα τους προϊόντα, οι παραπονητές πρέπει να διεισδύσουν στις αλυσίδες εφοδιασμού, οι περισσότερες από τις οποίες παρακολουθούνται στενά από παραγωγούς και ρυθμιστικούς φορείς. Ενώ οι χονδρέμποροι που είναι υπεύθυνοι για τη διανομή των περισσότερων φαρμακευτικών προϊόντων είναι θωρακισμένοι, οι χιλιάδες διανομείς που δραστηριοποιούνται στη δευτερογενή αγορά φαρμάκων είναι περισσότερο ευάλωτοι στη διείσδυση των παραπονητών. Ο εντοπισμός πλαστών προϊόντων απαιτεί την εξέταση των προϊόντων από ειδικούς, διαδικασία που είναι συχνά δαπανηρή. Η ικανότητα των παραπονητών να συσκευάζουν τα προϊόντα με τρόπο ώστε να φαίνονται γνήσια συμβάλλει καθοριστικά στην επιτυχία τους, όπως άλλωστε και η ικανότητά τους να παρασκευάζουν τα προϊόντα με τρόπο ώστε να προσομοιάζουν με τα πρωτότυπα.

Οι ζώνες ελεύθερων συναλλαγών έχουν διευκολύνει το εμπόριο παραπονημένων φαρμακευτικών προϊόντων καθώς οι ζώνες αυτές χρησιμοποιούνται ως τόπος συσκευασίας και επανασυσκευασίας των προϊόντων. Με τον τρόπο αυτό, αποκρύπτεται αποτελεσματικά η πραγματική προέλευση των πλαστών προϊόντων.

Προκλήσεις υπάρχουν σε όλες τις χώρες αλλά οι σοβαρότερες από αυτές εντοπίζονται στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου η ανεπίσημη διανομή είναι περισσότερο διαδεδομένη και λιγότερο ασφαλής. Οι προκλήσεις αυξήθηκαν για όλες τις χώρες με την ανάπτυξη των παράνομων διαδικτυακών φαρμακείων, τα οποία συχνά διαθέτουν πλαστά προϊόντα σε χαμηλές τιμές. Φαίνεται ότι οι καταναλωτές είναι πρόθυμοι να θέσουν σε κίνδυνο τη ζωή τους αγοράζοντας προϊόντα από το διαδίκτυο και παραβλέποντας ενίοτε τις συνέπειες της αγοράς και της χρήσης προϊόντων που μπορεί να μην έχουν παρασκευαστεί με βάση τις προβλεπόμενες προδιαγραφές.

Σημαντικό ρόλο στο εμπόριο παραπονημένων φαρμάκων διαδραματίζει επίσης η εκρηκτική αύξηση της χρήσης ταχυδρομικών υπηρεσιών για την αποστολή προϊόντων. Την περίοδο 2014-16, το 95 % και πλέον των φαρμακευτικών προϊόντων που κατασχέθηκαν στα τελωνεία διακινήθηκαν μέσω ταχυδρομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών επείγουσας επίδοσης αντικειμένων, ποσοστό που υπερβαίνει κατά πολύ το μέσο ποσοστό που καταγράφηκε για τα άλλα προϊόντα. Οι ελλιπείς πληροφορίες για τις ταχυδρομικές αποστολές δυσχεραίνουν τον εντοπισμό και την κατάσχεση προϊόντων στο εθνικό και διεθνές εμπόριο. Όσον αφορά τις εισαγωγές, τα σχετικά παραστατικά προσκομίζονται κατά κανόνα μόνο στους τελωνειακούς υπαλλήλους και σε έντυπη μορφή, κατά την εισαγωγή του προϊόντος, και μπορούν έτσι με ευκολία να αλλοιωθούν.

Οι κυβερνήσεις και η βιομηχανία συνεργάζονται στενά για την καταπολέμηση των παραπονημένων, χαμηλής ποιότητας και πλαστών φαρμάκων. Οι παρεμβάσεις τους περιλαμβάνουν από νομοθετικά μέτρα μέχρι εκστρατείες για την επιβολή της νομοθεσίας και την ευαισθητοποίηση του κοινού. Σε διεθνές επίπεδο έχουν ήδη δρομολογηθεί πολλές πρωτοβουλίες για να αντιμετωπιστεί το εντεινόμενο πρόβλημα των παραπονημένων φαρμακευτικών προϊόντων, όπως μεταξύ άλλων τα προγράμματα για την καταπολέμηση του εγκλήματος που διαχειρίζεται η INTERPOL και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας.

Ποιες είναι οι επιπτώσεις;

Οι επιπτώσεις των παραπονημένων φαρμάκων είναι αισθητές σε πολλά επίπεδα:

- Βλάβες στην υγεία των ατόμων ή ανεπαρκής κάλυψη των ιατρικών τους αναγκών. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, ο αριθμός των παιδιών που λαμβάνουν κάθε χρόνο παραπονημένα φάρμακα και στη συνέχεια πεθαίνουν από πνευμονία κυμαίνεται από 72 000 έως 169 000. Άλλωστε, πλαστά ανθελονοσιακά φάρμακα είναι πιθανό να ευθύνονται για τον θάνατο επιπλέον 116 000 ατόμων.
- Μείωση πωλήσεων και δυσφήμιση των νόμιμων παραγωγών. Οι εταιρείες που εδρεύουν στις Ηνωμένες Πολιτείες πλήττονται σε πολύ μεγάλο βαθμό από το εμπόριο των παραπονημένων προϊόντων: το 38 % περίπου του συνόλου των παραπονημένων φαρμάκων που κατάσχονται παραβιάζουν τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας (ΔΙ) των εταιρειών που εδρεύουν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο, το ίδιο σοβαρά πλήττονται και άλλες χώρες του ΟΟΣΑ (κυρίως η Ελβετία, η Γερμανία και η Γαλλία).
- Κόστος και απώλεια εσόδων για τις κυβερνήσεις και τις οικονομίες. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, το κόστος με το οποίο επιβαρύνονται οι κυβερνήσεις της ΕΕ λόγω των διαφυγόντων εσόδων από τα παραπονημένα φάρμακα είναι της τάξης των 1,7 δισ. EUR.
- Κόστος της θεραπευτικής αγωγής των ασθενών που υπέστησαν σοβαρές βλάβες στην υγεία τους επειδή κατανάλωσαν παραπονημένα φάρμακα.
- Ρύπανση του περιβάλλοντος από τις ρυπογόνες πρακτικές της ανεξέλεγκτης αυτής εγκληματικής δραστηριότητας καθώς χρησιμοποιούνται δυνητικά τοξικές χημικές ουσίες.
- Κοινωνικό κόστος επειδή αυξάνεται το οργανωμένο έγκλημα και χάνονται θέσεις εργασίας —υπολογίζεται ότι έχουν χαθεί πάνω 80 000 θέσεις εργασίας στον φαρμακευτικό κλάδο της ΕΕ και σε άλλους κλάδους που πωλούν αγαθά και υπηρεσίες.

Τι θα ακολουθήσει;

Το παράνομο εμπόριο εμπορευμάτων παραποίησης/απομίμησης και πειρατικών εμπορευμάτων είναι σημαντικό πρόβλημα το οποίο εντείνεται ολοένα και περισσότερο, καθώς το μερίδιό του στο σύνολο του παγκόσμιου εμπορίου αυξήθηκε από 2,5 % το 2013 στο 3,3 % το 2016. Η παγκοσμιοποίηση δημιουργεί νέες ευκαιρίες στα εγκληματικά δίκτυα για την επέκταση του πεδίου δράσης τους και για την περαιτέρω άνθηση του παράνομου εμπορίου εμπορευμάτων παραποίησης/απομίμησης και πειρατικών εμπορευμάτων.

Η ανάλυση που παρουσιάζεται στην παρούσα έκθεση φιλοδοξεί να βοηθήσει τους φορείς λήψης αποφάσεων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα ώστε, αφενός, να κατανοήσουν καλύτερα τη φύση και το μέγεθος του παγκόσμιου εμπορίου των παραπονημένων φαρμάκων, και αφετέρου, να ανταποκριθούν στο πρόβλημα με κατάλληλες, συνεκτικές και τεκμηριωμένες πολιτικές. Οι εν λόγω φορείς πρέπει να επικεντρωθούν επειγόντως σε ζητήματα όπως η ανεπαρκής αποτροπή των παραπονητών, δεδομένου ότι οι ποινές είναι σχετικά επιεικείς, η ανάπτυξη και ο ρόλος των ηλεκτρονικού εμπορίου, αλλά και τα νομοθετικά πλαίσια και οι παράγοντες που ευνοούν την αθέμιτη χρήση των μικροδεμάτων στο εμπόριο των παραπονημένων φαρμάκων.